

بررسی تاثیر بازآفرینی شهری بر گردشگری شهری (مطالعه موردی منطقه سه شهر اصفهان)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۲/۲۵ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۳/۲۵

مسعود تقوایی

دانشگاه اصفهان، گروه برنامه ریزی شهری استاد جغرافیا و برنامه ریزی شهری (مسئول مکاتبات)
masoud.tgv@gmail.com

احمد طاهری

دانشجویی کارشناسی ارشد دانشگاه اصفهان Ahmad.taheriii13@gmail.com

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: بافت‌های فرسوده شهرها به عنوان بخش مهمی از شهر هستند که نشانه‌های فرهنگ و معماری و شهرسازی بومی‌اند و به عنوان جزئی از هویت اجتماعی، کالبد و حیات شهری شناخته می‌شوند محلات قدیمی شهرها به دلیل فرسودگی واحدهای مسکونی، عدم سهولت دسترسی، ضعف زیرساخت‌ها، مشکلات زیست محیطی، تخریب و عدم بهره‌برداری از فضایی به علت گسترش سریع ناموزون شهر در مسیر رکود و عقب‌ماندگی و حذف از سیمای شهری دچار می‌شوند. که با برنامه‌ریزی و استفاده از برنامه بهسازی و توانمندسازی چنین فضایی می‌توان رشد صنعت و جلب گردشگران را فراهم کرد. هدف اصلی این پژوهش بررسی تاثیر بازآفرینی شهری بر گردشگری شهری در محدوده منطقه سه شهر اصفهان می‌باشد.

روش پژوهش: روش پژوهش ماهیت کاربردی_ توسعه ای و از نظر روش به صورت پیمایشی با حجم نمونه ۳۶۵ نفر از بین متخصصین و کارشناسان و خبره‌ها در زمینه گردشگری شهر اصفهان در سال ۱۳۹۸ به صورت نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده‌اند. در این پژوهش ابزار به کار رفته شامل پرسشنامه محقق ساخته بازآفرینی شهری و پرسشنامه گردشگری شهری می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمارهای توصیفی و استنباطی همبستگی و رگرسیون با نرم افزار spss استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بازآفرینی شهری بر گردشگری شهری شهر اصفهان مؤثر بوده است ($R=0/342$). و به میزانی که بازآفرینی شهری تغییر یابد، گردشگری شهری نیز به همان میزان تغییر می‌یابد. هم‌چنین بازآفرینی شهری بر مؤلفه‌های تعاملات اجتماعی ($R=0/142$)، سرزندگی ($R=0/409$)، ایجاد حس تعلق مکانی گردشگران ($R=0/340$) تأثیر می‌گذارد.

نتیجه گیری: بازآفرینی فضاهای شهری بر رشد و توسعه گردشگری شهری شهر اصفهان اثرات مثبت رونقی دارد.

واژگان کلیدی: شهر، بازآفرینی شهری، گردشگری شهری، اصفهان

مقدمه

در سال‌های اخیر، تغییرات اساسی در فضاهای شهری از نظر گسترش مدیریت و فضا سازی رخ داده شده است (مکراس-گرابوفسکا^۱، ۲۰۱۷: ۱۳۵). ایجاد مناطق تفریحی در شهرها دیگر محدود به ایجاد پارک یا زمین‌های ورزشی نمی‌شود، بلکه فضاهای تفریحی گردشگری ماهیتاً تبدیل کردن فضای های فرسوده شهری و استفاده کردن از فضای آنها برای بازآفرینی شهری است (پوربسکا^۲، ۲۰۱۰: ۸). توجه کردن به بافت‌های فرسوده و قدیمی برای رفع ناپایداری آنها یکی از موضوعات جدی و محوری در رویکردهای شهری و سازمان‌بندی شهری است (پلیکی و استوارت^۳، ۲۰۱۶: ۴۱۷). تلاش برای ساماندهی و بازآفرینی بافت‌های فرسوده نیاز به مداخله‌ای در این بافت‌ها با رویکردهای بهسازی و مرمت سازی، نوسازی و بازسازی شهری است که در تحول و تکامل و زنده سازی دوباره شهری نقش مهمی دارند (پوربسکا، ۲۰۱۰: ۸).

توجه کردن به عنصر فرهنگی و اجتماعی بافت‌ها شهری موجب می‌شود که تا فرهنگ به عنوان یکی از سرمایه‌های در کنار سرمایه‌های اقتصادی، کالبدی، انسانی و طبیعی نقش سازنده‌ای در توسعه بافت‌های فرسوده شهر داشته باشد (اسکوت و بلیس^۴، ۲۰۰۹: ۴۴). بهسازی بافت‌های فرسوده به معنی تغییر فضاهای شهری از منظر سامان‌دهی مشکلات و زیرساخت‌های شهری و مقابله با عوامل اجتماعی-اقتصادی، فرسودگی بافت‌ها است (مکراس-گرابوفسکا^۱، ۲۰۱۷: ۱۳۶). بازآفرینی شهری باعث تخریب شبکه‌های اجتماعی سنتی موجود و انسجام ساکنین محله‌ها، رفع گروه‌های آسیب‌پذیر در محیط‌های موجود می‌باشد. این‌گونه برنامه‌ها در واقع اقدام‌های هستند که برنامه ریزان شهری را وادار می‌کند که به اجرای مؤثر در بهسازی و نوسازی شهری بپردازند (پوربسکا، ۲۰۱۰: ۱۰). بازآفرینی شهری تلاش دارد که با استفاده از پتانسیل‌های موجود در مناطق فرسوده از مشارکت عمومی و با صرف هزینه‌های کم، حیات زندگی اجتماعی، بهبود و رونق اقتصادی را به بافتی که کارکرد خود را از دست داده است بازگرداند (مورا وادب، ۱۳۸۷: ۴۱).

از جمله راهبردهای بازآفرینی شهری تلاش برای بازآفرینی کالبدی و زیست محیطی و اجتماعی مناطق فرسوده است که دچار آسیب‌دیدگی و محرومیت‌های اجتماعی و اقتصادی شده‌اند (پوربسکا، ۲۰۱۰: ۱۰)؛ بسیاری از شهرها برای بهسازی و نوسازی محله‌های

فرسوده به بازسازی محله‌های قدیمی شهری در جهت جذب فعالیت‌های جدید روی آورده‌اند. در زمینه‌های بهسازی شهری بافت‌های فرسوده یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های جدید، در زمینه گردشگری است. گردشگری با استفاده از کاربری‌های جدید، باعث هویت بخشی، تاریخ پنداری منطقه و حس تعلق و مکان زندگی می‌شود. بافت های فرسوده در سیمایی یک محله و منطقه، حیات زندگی ایجاد می‌کنند (تایسدل و هدت^۵، ۱۹۹۶: ۶۹). ایجاد فعالیت‌های جدید اجتماعی و اقتصادی با کاربری‌های گردشگری و استفاده از فرهنگ بومی و محلی به عنوان ابزاری برای بازنده سازی محله‌های تاریخی شهری است. (مورا وادب، ۱۳۸۷: ۴۲). گردشگری فعالیتی برای تنوع‌بخشی فشرده برای بازسازی اقتصادی-اجتماعی بافت های فرسوده صورت می‌گیرد. مقصود از گردشگری در بازآفرینی نوعی گردشگری که هدف اصلی آن کشف میراث هنر معماری یک سرزمین است (استرانک و همکاران^۶، ۲۰۱۵) گردشگری برای نواحی داخل شهر زمینه را برای بازآفرینی محله‌های فرسوده، گردش فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی به همراه خواهد داشت (تایسدل و هدت، ۱۹۹۶: ۷۰). و با توجه به حساسیت‌ها، ظرفیت‌های جامعه و نیازهای گردشگران بتوان از قابلیت‌های این صنعت خلاق در جهت پیشرفت و توسعه شهری استفاده کرد (موحد و کهزادی، ۱۳۸۹: ۷۸). توسعه گردشگری شهری باعث اثربخشی مؤثر بر بافت‌های فرسوده سیمای شهری و باعث افزایش اعتماد و امکان سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف شهر می‌شود (موحد و کهزادی، ۱۳۸۹: ۸۱). اگر صنعت گردشگری با اهداف اجتماعی و اقتصادی برای اهالی منطقه شکل بگیرد، منجر به رفاه کلی جامع شهری می‌شود (پوربسکا، ۲۰۱۰: ۱۳۶) گردشگری شهری پدیده است که می‌تواند به اقتصاد خودشکوفای، خلاقیت کاربری‌های شهری و پویایی اجتماعی شهروندان منجر خواهد شد (اسکوت و بلیس، ۲۰۰۹: ۴۵).

در سال‌های اخیر روند رو به رشد فعالیت‌های گردشگری شهری خلاق مورد توجه یونسکو در سطح بسیاری از شهر مد نظر بوده است؛ و زمینه را برای سایر فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی در شهرها فراهم کرده است (مکراس-گرابوفسکا، ۲۰۱۷: ۱۳۷). با رشد و پیشرفت فناوری وسایل ارتباطی، به توسعه صنعت گردشگری رونق زیادی داده است و امکان حمل و نقل و جا به جایی در عرصه گردشگری این صنعت را به یک از

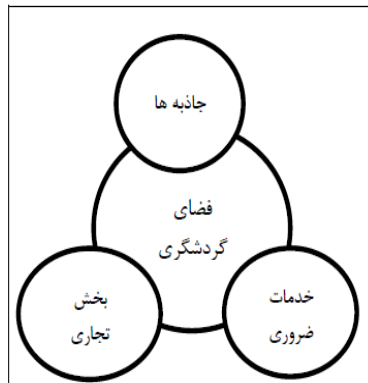
شهری است. صفایان پور و ریحانه السادات (۱۳۹۶) در پژوهشی نشان می‌دهند از جمله عواملی که باعث تخریب بافت‌های فرسوده می‌شود، عدم امنیت، عدم رسیدگی به فضاها و صعب‌العبور بودن برخی مسیرها می‌تواند بر مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تأثیر می‌گذارد. که با رشد فرهنگ گردشگری بسیاری از آسیب‌های بافت‌های فرسوده کاهش می‌یابد. هم چنین یافته‌های تیوتی جانگ و همکاران^۷ (۲۰۱۵) و جولیان ادمینز^۸ (۲۰۱۲) نشان می‌دهد که، گردشگری نقش مهمی در پیشرفت فرهنگ در سواحل آکلند داشته است. ادمان کریستوفر ماتوتی^۹ (۲۰۱۰)، در پژوهشی با عنوان مکان و ترویج جهانگردی، بازآفرینی شهری پیشرفت استراتژیک شهرهای جهان را نشان داده است. روث کر اگز^{۱۰} (۲۰۰۸)، در پژوهشی با عنوان گردشگری و بازسازی شهری نشان دادند تجزیه و تحلیل احساس جهان گردان رفتار و تجربه‌های آنان در ساحل بازخورد دیدگاه و تجارب گردشگران را به نمایش گذاشته است. از این رو در این پژوهش در صدد پاسخ دادن به این سؤال است که آیا بازآفرینی شهری بر گردشگری شهری اصفهان تاثیر دارد؟

مبانی نظری

بافت شهری: به ریخت شناسی متفاوت حیات شهری که در محدوده شهر یا حاشیه شهر شکل گرفته است، گفته می‌شود. بافت از بناها، مجموعه‌ها، راه‌ها، فضاها، تأسیسات و تجهیزات شهری و یا ترکیبی از آنها باشد (ترابی، ۱۳۸۷: ۲۲۱). بافت‌های شهر به انواع مختلفی دسته‌بندی می‌شود:

- بافت تاریخی: به مشخصات شهری هم چون قدمت تاریخی، بافت فشرده و در هم تنیده شده اند که از سایر بافت‌های شهر اهمیت و جذابیت بر خوردار است (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۷۲).
- بافت قدیم: به آن بخش از اجزا و عناصر شهری، واحدهای مسکونی، اعم فرسودگی، مرمتی و تخریبی، آثاری که دارای ارزش‌های تاریخی، بازارها، تأسیسات، شبکه معابر، شیوه فرم معماری که دارای کالبد ویژه‌ای هستند (ترحمی، ۱۳۹۰: ۱۴۴).
- بافت فرسوده: به عرصه‌ای قانونی شهرها گفته می‌شود که به دلیل فرسودگی کالبدی، عدم برخوردار مناسب از دسترسی، تأسیسات، خدمات و زیرساخت‌های شهری، آسیب‌پذیری بوده و ارزش مکانی و محیطی و اقتصاد نازلی دارد. این بافت به

بزرگ‌ترین صنایع تجاری و اقتصادی در جهان تبدیل کرده است (پلیکی و استوارت، ۲۰۱۶: ۴۱۸). مراکز شهرها به عنوان یکی از مقصدهای طرفدار گردشگران شهری، باعث می‌شود که بافت‌ها فرسوده شهری بازسازی و نوسازی شوند تا از طریق بازآفرینی آنها بتوان دوباره جریان و چرخه‌ای حیات اجتماعی در آنها رونق پیدا کنند (سیف‌الدینی، ۱۳۸۹). از این رو بازار گردشگری شهری در حال تغییر و تحول است و شرایطی را برای بازآفرینی شهر فراهم کرده است که بافت‌های فرسوده می‌توانند احساس زنده‌بودن و احیا شوند به خود داشته باشند. گردشگری بر ایجاد اشتغال، توزیع درآمد ترویج توسعه اجتماعی و کمک به کاهش فقر می‌پردازد (تیموز، ۲۰۱۴: ۳۰). در این پژوهش با توجه به اینکه شهر اصفهان یکی از شهرهای تاریخ ایران است، و بسیاری از مکان‌های این شهر دچار فرسودگی شهری شدند و نیاز به مرمت و بهسازی دارند که از طریق بازآفرینی شهری با رویکرد گردشگری شهری می‌توان بسیاری از محله‌های که فراموش شدند و یا در حال تخریب هستند دوباره به چرخه حیات شهر برگرداند، پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که، امین زاده و دادرس (۱۳۹۱) نشان می‌دهند که برای بازآفرینی بافت‌های فرسوده نیاز به ایجاد سیاست‌های تعاملی بین فعالیت‌های فرهنگی و گردشگری فرهنگی است. که با احیای بافت‌های فرسوده باعث احیای حیات فرهنگی و مدنی شهری می‌شود. نتایج پژوهش کردوانی، غفاری (۱۳۹۱) نشان می‌دهند که برای استفاده از بافت‌های فرسوده نیاز است که رویکرد توریست محوری در مکان‌های تاریخی استفاده شود، زیرا باعث احیا بافت‌های تاریخی و قدیمی شهر می‌شود. یافته‌های پژوهش پوراحمد و همکاران (۱۳۹۵) نشان می‌دهد که برای محرومیت‌زدایی از بافت‌های فرسوده، از طریق توسعه گردشگری باعث ایجاد سه الگوی محرومیت‌زدایی، حفظ هویت و شهرسازی بومی می‌شود. یافته‌های قاسمی و همکاران (۱۳۹۵-۹۷) نشان می‌دهد که فرسودگی باعث ناپایداری کالبدی شهری می‌شود که از طریق گردشگری می‌توان نقاط قوت مناطق فرسوده را شناسایی و در جهت توسعه پویا و خلاق شهری به کار گرفت. همچنین بازآفرینی شهری باعث شکل‌گیری حس مکان، هویت، معنا، خاطرات جمعی از دست‌رفته این فضاها را دوباره بازگرداند. بهزاد فر و صناعی (۱۳۹۵) در پژوهشی نشان می‌دهند که گردشگری شهری یکی از راهکارهای در جهت حفظ، احیاء و تقویت اصول حاکم بر شکل‌گیری دیگر فضاهای

شکل ۱: الگوی فضای گردشگری و توسعه بخش جاذبه، خدمات، تجاری

گردشگری و باز زنده سازی فضای شهری

بافت‌های کهنه و تاریخی که کانون هسته‌ای مرکزی شهرها هستند. حیات این بافت‌ها در طی سده‌های گذشته بر پایه آداب و رسوم و سنت‌های بومی محله دارای رونق اقتصادی بوده است. بافت‌های قدیمی وظیفه دارند که هویت عینی و ذهنی شهر را حفظ کنند و پاسدار همه خاطره‌ها و یادمان‌ها بوده‌اند. از این رو نیاز دارند فعالیت‌های در درون خود جایی دهند که با هدف زنده نگه‌داشتن یادمان‌ها و انطباق دادن آنها با زمان حال است (حیدری و مشیکینی، ۱۳۹۰: ۷۶). در چنین فضاهای با توسعه فعالیت‌های گردشگری، حفظ بناها و عناصر تاریخی خود موفق می‌شوند و با حضور مداوم شهروندان و گردشگران این امر را میسر می‌سازد. برپایی نمایش‌های گوناگون، برپایی جشن‌ها، اشکال گوناگون تعاملات اجتماعی و فرهنگی بر پویایی و زنده نگه‌داشتن بافت‌های فرسوده مؤثر خواهد بود. فضای بافت‌های فرسوده زمینه‌ساز رشد صنعت گردشگری و جلب گردشگران داخلی و خارجی و رونق اقتصادی در مرکز شهر با ایجاد فعالیت‌های گردشگری امکان‌پذیر می‌سازد. و حیات تازه‌ای در روح شهر می‌دمد. اقتصاد پایدار با تأکید بر گردشگری در مناطق تاریخی می‌تواند منشأ بهره‌برداری اقتصادی فراوانی برای مراکز شود. که خود می‌تواند بهانه‌ای برای تجدید حیات مراکز تاریخی باشد.

که با شناخت نقاط تاریخی مانع تخریب بافت‌های فرسوده شد و با احیای دوباره اندام‌های صدمه‌دیده فرسوده شهرها، ریشه در همین جایگاه دارد و به نظر می‌رسد که مؤثرترین راه برای احیای دوباره بافت‌های تاریخی و ایجاد فعالیت‌ها مجدد در این مناطق باشد. زمینه‌های فعالیت‌های گردشگری در بافت‌های فرسوده می‌تواند یکی از روش‌های احیایی فضاهای تاریخی شهر

دلیل فقر ساکنان و مالکان آنها، امکان نوسازی خود به خودی را نداشته و نیز سرمایه‌گذاری انگیزه‌ای برای سرمایه‌گذاری در آن ندارند (حبیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۷۲).

- بافت‌های مسئله‌دار: کاهش ارزش زیست‌محیطی آنها سبب شده نزول ارزش سکونتی را فراهم آورد، در نتیجه نوسازی در بافت متوقف‌شده و میل به مهاجرت از بافت افزایش یابد. این بافت به لحاظ ویژگی‌های کالبدی، انسانی با کلیت متفاوت است و در درجه‌ای نازلی قرار دارد (پور جعفر، ۱۳۸۸: ۱۰۰).
- بافت‌های حاشیه‌ای: این بافت به سبب عدم تناسب میان درآمد افراد ساکن در سکونت‌ها در شهرهای بزرگ و میزان هزینه‌های آنها به طور غیر رسمی در حاشیه شهرها شکل گرفته‌اند. افراد ساکن در این بافت‌ها بیشتر مهاجران جویایی کارهای فصلی هستند که در اطراف شهرهای ساکن می‌شوند که دارای توانمندی‌های اشتغال و فعالیت‌های خدماتی دارند (صفرآبادی و تقوایی، ۱۳۹۱: ۵۶).
- بافت‌های روستا شهر: این بافت‌ها در اثر گسترش شهرها و پیوستگی کالبدی و روستا در اطراف و محدوده شهری ایجاد می‌شوند (صفرآبادی و تقوایی، ۱۳۹۱: ۵۶).

گردشگری شهری

گردشگری شهری عبارت از مسافرت به درون شهر با انگیزه‌های مختلف بر پایه جاذبه‌های شهری، خدمات و امکانات شهری که ایجاد جذابیت در فرد ایجاد می‌کند (موحد، ۱۳۸۶: ۳۳). جذابیت نواحی شهری به دلیل جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی دارد غالباً مسیر گردشگران قرار می‌گیرد، موزه‌ها، بناهای یادبود، سالن‌های تئاتر، پارک‌ها، شهربازی، مراکز خرید، معماری‌های قدیمی، باعث جذب گردشگران می‌شود. توسعه زیربنای گردشگری سهم زیادی در تغییرات شکل و کارکرد نواحی شهری دارد و تصویر شهر تحت تأثیر انواع این خدمات جنبی ارائه‌شده قرار می‌گیرند، عملکرد گردشگران پیرامون بافت‌های شهر، خرید، اسکان، فعالیت‌های جانبی است. (پاپلی و وسقایی، ۱۳۸۵: ۱۹۰-۱۸۸).

متخصصان و هماهنگی با و مجموعه‌های شهری و حمایت از موزه‌های فضای باز باید مورد توجه باشد. در نظریه احیای شهری، این مهم به معنی تجدید حیات یا باز زنده سازی بخش‌هایی از نواحی شهری است که استانداردهای عمومی رایج زندگی شهری را ندارند. این نواحی در بخش‌های مختلف شهر شکل می‌گیرند؛ اما به‌طور معمول در بخش مرکزی شهرها قرار دارند و با مسائلی همچون کمبود مسکن مناسب، تضادهای غیر منطقی کاربری اراضی، مشکلات ترافیک، محدودیت فضایی، مشکلات اجتماعی و دست به گریبان هستند (شماعی و پوراحمد، ۱۳۸۴: ۲۱۲).

روش‌شناسی

این پژوهش از نظر ماهیت کاربردی- توسعه‌ای و به لحاظ گردآوری اطلاعات و داده‌ها از نوع کتابخانه‌ای پیمایشی می‌باشد؛ که ابتدا از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه با خبرگان فهرستی از عوامل مؤثر بر باز زنده سازی بافت‌های فرسوده شناسایی گردید و سپس این شاخص‌ها در قالب پرسشنامه تنظیم گردید و سپس بافت‌های فرسوده شهر اصفهان از نظر این عوامل بررسی و ارزیابی گردید. جامعه آماری مورد بررسی در این پژوهش متخصصین و کارشناسان و خبره‌ها در زمینه گردشگری می‌باشد. حجم نمونه مورد مطالعه با استفاده از فرمول کوکران ۳۶۵ نفر تعیین گردید. و افراد به‌صورت تصادفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه و سنجش متغیرهای تحقیق بر اساس طیف لیکرت انجام یافته است. در این پژوهش متغیر ۳۰ سوال برای گردشگری شهری و ۲۱ بازآفرینی شهری در دو پرسشنامه طراحی شد که پس از تعیین شاخص‌های لازم در پرسشنامه، روایی و پایایی آن تأیید گردید. برای سنجش اعتبار پرسشنامه از روش اعتبار صوری و محتوایی از نظر صاحب‌نظران و متخصصان استفاده گردید. بدین صورت که بعد از تنظیم پرسشنامه و قبل از اجرای آن پرسشنامه در اختیار صاحب‌نظران قرار گرفت و مورد بازبینی گردید و بعد از تأیید پرسشنامه‌ی نهایی در بین جامعه نمونه توزیع و جمع‌آوری گردید. و برای بررسی پایایی از آزمون آلفای کرونباخ تمامی سؤالات پرسشنامه بازآفرینی شهری ۰/۸۱ و گردشگری شهری ۰/۷۲ گزارش شد (جدول ۱) و ضرورتی برای حذف هیچ‌کدام از سؤالات نبود. هم چنین روش تجزیه و تحلیل داده با استفاده از نرم‌افزار SPSS در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام شده است.

و جذب توریست باشد. که با ایجاد محورهای گردشگری در صورت دارد بودن ارزش‌ها و ویژگی‌ها یاد شده می‌تواند بافت پیرامون را متحول کند. (انوری و نساج، ۱۳۸۶: ۵۶).

نگرش‌های بافت‌های فرسوده و نوسازی و بهسازی شهری

نظریه محافظه‌کارانه: پیروان این نظریه بر این باورند که تا حد امکان از هر گونه دخالت در وضع موجود باید پرهیز کرد. جان راسکین در این باره می‌گوید: شناخت یک بنای باستانی به منزله یک سند تاریخی است و برای حذف بخش‌های ناهماهنگ با اضافه کردن بخش‌های تازه و استحکام بخشیدن به قسمت‌های ناپایدار و خطرناک، نباید اقدامی انجام شود.

نظریه رادیکال: پیروان این نگرش برای مداخله در بافت‌های قدیمی شهرها، دگرگون کردن بافت‌های کهن را با حفظ آثار فرهنگی ارزشمند تجویز می‌کنند و تخریب و نوسازی، به عنوان تنها راه حل پیشنهادی مطرح می‌شود.

نظریه عقلایی: مبانی نظری این گروه مرمت، باز زنده سازی و نوسازی مشروط در بافت‌های قدیمی است. *لئوناردو ونه ولو*، با اتکا به چنین نظریه‌ای، ضمن اینکه مراحل مختلف شکل‌گیری شهرها در طول تاریخ (از انقلاب کشاورزی تا انقلاب صنعتی) را شرح می‌دهد و نحوه نابودی آنها را بیان می‌کند، در نهایت چنین نتیجه‌گیری می‌کند که چنانچه بخواهیم شهر کهن را حفظ و حراست کنیم، باید نظم نوینی از اداره شهرها به دست آوریم. بنه ولو مطرح می‌کند که یک شهر کهن را باید هنگامی مورد حفاظت و مرمت قرار داد که طرح جامع با هدف بهتر کردن شرایط زندگی مردم تدوین شده باشد (آذر و حسین زاده، ۱۳۸۷: ۱۴۴). **گدس** عقیده داشت که مطالعات محیط طبیعی در برنامه‌ریزی شهری، به ویژه در نوسازی و بهسازی، اهمیت زیادی دارد. همچنین معتقد بود در بهسازی و نوسازی شهر باید بنا یا مجموعه‌های شهری با شرایط مکانی و زمانی انطباق و هماهنگی داشته باشد و بهسازی و نوسازی نباید تکرار دیروز باشد، بلکه باید تحول و تداوم آن باشد، همچنان که در طول تاریخ بوده است، البته باید تاریخی و میراث فرهنگی حفظ شود. آموزش همگانی در بهسازی و نوسازی شهری به کارشناسان، مردم و مسئولان شهر، ضروری است. به اعتقاد *لینچ* باید در فرایند بهسازی و نوسازی شهری، برنامه‌ریزی با مشارکت مردم و مشاوره با

جدول ۱: پایایی متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیرها	تعداد پاسخها	آلفای کرونباخ
۱	بازآفرینی شهری	۳۶۵	۰.۸۱
۲	گردشگری شهری	۳۶۵	۰.۷۲

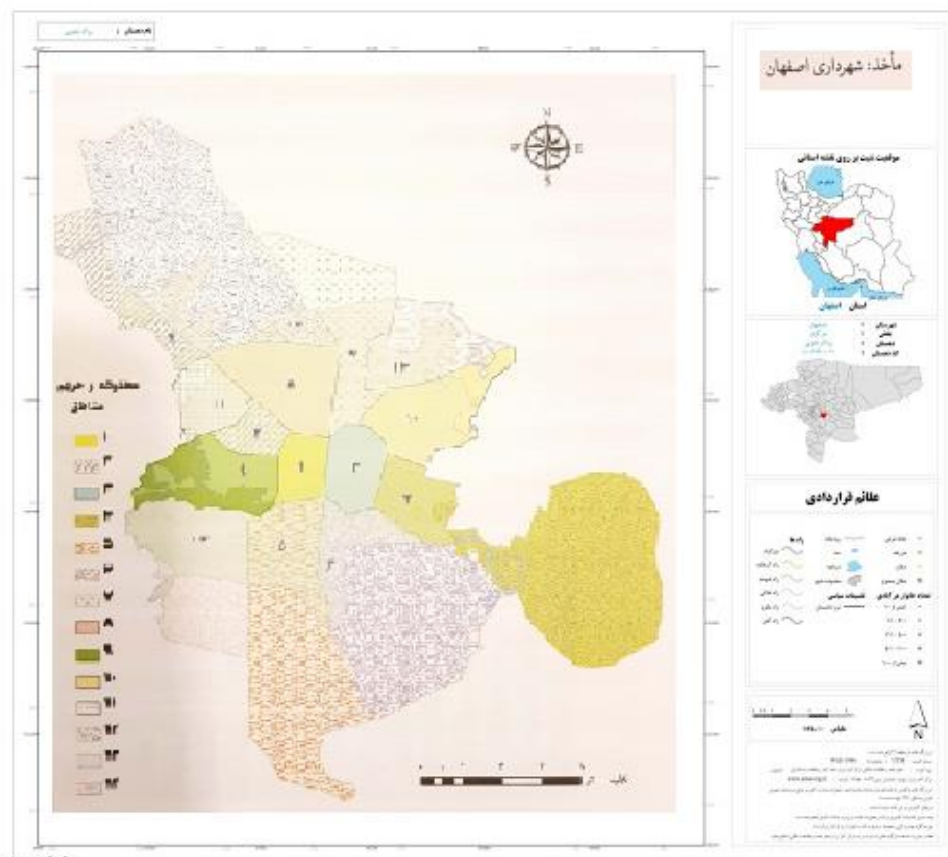
منحصربه‌فرد معروف است. این امر باعث شده است که در فرهنگ اصفهانی، اصفهان، نصف جهان لقب بگیرد. میدان نقش جهان نمونه برجسته‌ای از معماری اسلامی است. این شهر دارای ۱۳ منطقه شهری می‌باشد. با جمعیت در سال ۱۳۹۵ خورشیدی به ۱,۰۹۶۱,۲۶۰ نفر رسیده است (مرکز ملی آمار ایران، ۱۳۹۵).

محدوده مورد مطالعه شهر اصفهان

شهر اصفهان مرکز استان اصفهان است. اصفهان، سومین شهر پهناور و سومین شهر پرجمعیت ایران پس از تهران و مشهد است. این شهر در میان سال‌های ۱۰۵۰ تا ۱۷۲۲ میلادی به ویژه در قرن شانزدهم میلادی در میان حکومت صفویان پایتخت ایران شد، رونق فراوانی گرفت. بناهای تاریخی متعددی در شهر وجود دارد که تعدادی از آنها به عنوان میراث تاریخی در یونسکو به ثبت رسیده‌اند. این شهر به داشتن معماری زیبای اسلامی، پل‌های سرپوشیده، مسجدها و مناره‌های

یافته‌ها

یافته‌های جدول شماره (۲) حاکی از آن است که میانگین متغیر بازآفرینی شهری ۱۰۳.۸۹ و میانگین گردشگری شهری برابر با ۶۵.۷۱ است. هم‌چنین بررسی توزیع نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در سطح اطمینان ۹۵ درصد و همه آماره‌ها بیشتر از ۰/۰۵ بوده و داده‌ها نرمال بوده است.

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

جدول ۲: توصیف متغیرهای پژوهش

متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	منیّم	ماکزیمم	آزمون کولموگروف-اسمیرنوف
بازآفرینی شهری	۳۶۵	۱۰۳.۸۹	۱۴.۶۷	۳۷	۱۲۴	۰/۸۹
گردشگری شهری	۳۶۵	۶۵.۷۱	۹.۵۳	۳۲	۹۲	۰/۶۱

لازم به ذکر است که پارامتر تحمل برای تمام متغیرهای پیش‌بین ارائه می‌شود و پارامتر تحمل هر متغیر را باید جداگانه ارزیابی کرد.

در جدول (۴) نتایج ستون آماره تحمل یا تولرانس نشان می‌دهد میزان هم خطی متغیرهای مستقل است. مطابق با نتایج به دست آمده میزان آماره تحمل در بین ۴ متغیر مستقل بیشتر از مقدار ۰/۴ است و حداقل مقدار آماره تحمل برابر با ۰/۶۷۰ است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که میزان هم خطی بین متغیرهای مستقل نگران کننده نیست.

جدول ۴: آزمون رگرسیون هم خطی چندگانه و استقلال خطا

مدل	آماره تحمل (تولرانس)	آماره دوربین - واتسون
تعاملات شهری	۰.۶۷۰	
احساس تعلق مکانی	۰.۶۴۳	۱.۸۴۴
سرزندگی شهروندان	۰.۹۲۰	

۲- استقلال خطا (دوربین - واتسون)

فرض دیگری که برای تحلیل رگرسیون لازم است، مقدار یک مشاهده بیش از حد معینی با مقدار مشاهده دیگر رابطه نداشته باشد. هنگامی که داده‌ها به صورت پشت سر هم جمع‌آوری شوند، مستقل نبودن می‌تواند مشکل جدی باشد. برای این منظور می‌توان از آزمون دوربین واتسون استفاده کرد. مقدار این آماره بین ۰ تا ۴ تغییر می‌کند. اگر همبستگی بین باقیمانده‌های متوالی وجود نداشته باشد، مقدار آماره دوربین واتسون باید نزدیک به ۲ شود و اگر مقدار این آماره به صفر نزدیک باشد، نشان دهنده وجود همبستگی مثبت بین باقیمانده‌های متوالی است. اگر مقدار این آماره به ۴ نزدیک باشد، نشان دهنده وجود همبستگی منفی بین مشاهدات متوالی است. به عنوان یک قاعده کلی، اگر مقدار مشاهده شده دوربین - واتسون بین ۱،۵ تا ۲،۵ باشد، مستقل بودن مشاهدات را نشان می‌دهد. که با توجه به جدول (۴) مقدار دوربین واتسون برابر با ۱،۸۴۴ است. و نشان از مستقل بودن مشاهدات را نشان می‌دهد. برای پاسخگویی به این دو فرضیه از رگرسیون استفاده شده است. لذا با استفاده از این رویه می‌توان کیفیت مدل و اثر متغیری یا گروهی از متغیرها را بعد از کنترل اثر متغیرهای مرحله اول بررسی نمود.

یافته های جدول (۳) نشان می‌دهد که بین بازآفرینی شهری و گردشگری شهری همبستگی معناداری وجود دارد و بین مؤلفه‌های گردشگری شهری (تعاملات شهری (I=۰/۲۷۰)، احساس تعلق مکانی (I=۰/۵۲۵)، سرزندگی شهروندان (I=۰/۵۰۱) با بازآفرینی شهری رابطه و معناداری وجود دارد.

جدول ۳: ماتریس همبستگی بازآفرینی با گردشگری شهری

متغیر	تعاملات شهری	احساس تعلق مکانی	سرزندگی شهروندان	بازآفرینی شهری
تعاملات شهری	۱	-	-	-
احساس تعلق مکانی	۰.۵۷۰	۱	-	-
سرزندگی شهروندان	۰.۵۷۶	۰.۱	۱	-
بازآفرینی شهری	۰.۲۷۰	۰.۵۲۵	۰.۵۰۱	۱

تحلیل رگرسیونی

برای فهم اثر متغیرهای گوناگون بر متغیر وابسته از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. تحلیل رگرسیون از بهترین روش‌های تحلیلی است که تأثیرهای مشترک و مجزای متغیرهای مستقل را بر متغیر وابسته ارزیابی می‌کند. در این مطالعه جهت پیش‌بینی و تعیین میزان تغییرات متغیر وابسته از روش تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شده است.

پیش‌شرط استفاده از رگرسیون مفروضه‌های عدم هم خطی چندگانه و استقلال خطا است:

۱- عدم هم خطی چندگانه (پارامتر تحمل یا تولرانس)

هم خطی حالتی است که در آن بین دو متغیر پیش‌بین، همبستگی قوی وجود دارد. هم خطی چندگانه حالتی است که در آن بیش از دو متغیر پیش‌بین همبستگی قوی با یکدیگر دارند. هم خطی چندگانه می‌تواند تفسیر نتایج رگرسیون چندگانه را تحریف کند.

زمانی که بیشتر از دو متغیر بررسی می‌شوند از پارامتر تحمل استفاده می‌کنیم. این پارامتر موجب می‌شود با بیرون راندن متغیرهای پیش‌بینی که با سایر متغیرهای مستقل همبستگی بسیار بالایی دارند روش را در برابر خطر هم خطی چندگانه حفظ کند. از نظر مفهومی، پارامتر تحمل، مقدار واریانس متغیر پیش‌بین است که به وسیله سایر متغیرهای پیش‌بین تبیین نشده است. دامنه مقادیر پارامتر تحمل از ۰ تا ۱ است و اندازه‌های پایین‌تر پارامتر تحمل نشان می‌دهد که بین متغیرهای پیش‌بین روابط قوی‌تری وجود دارد. هر چه مقدار پارامتر تحمل به عدد ۱ نزدیک‌تر باشد نشان می‌دهد احتمال وجود هم خطی چندگانه کمتر است.

جدول ۵: آماره‌های تحلیل رگرسیونی چند متغیره گردشگری شهری

پس‌رونده	روش ورود متغیرها
R= ۰/۵۸۹	ضریب همبستگی چندگانه
R Squar= ۰/۳۴۷	ضریب تعیین
Adjusted R Squar= ۰/۳۴۲	ضریب تعیین تعدیل‌یافته
Std. Error of the Estimate= ۷۰۷۳۷۸۹	خطای معیار (خطای همبستگی)
F=۶۳۰۹۳۹	تحلیل واریانس
Sig= ۰/۰۰۰	سطح معناداری

ضریب همبستگی چند متغیری (R=۰/۵۸۹) نشان دهنده این است که رابطه بالایی بین بازآفرینی شهری متغیر مستقل و گردشگری شهری وجود دارد. ضریب تعدیل‌یافته در این معادله رگرسیونی (R Squar= ۰/۳۴۲)، نشان می‌دهد که ۳۴ درصد از تغییرات مربوط به گردشگری شهری توسط متغیر بازآفرینی شهری تبیین شده‌اند و مابقی تغییرات آن مربوط به متغیرهایی است که در این معادله وارد نشده‌اند. در معادله این پژوهش میزان خطای معیار با خطای همبستگی برابر با ۷۰۷۳ می‌باشد که این شاخص نشان‌دهنده میزان قدرت پیش‌بینی کننده رگرسیون چند متغیری است.

همان‌طور که در جدول (۶) ملاحظه می‌شود، مقدار ضریب رگرسیون استاندارد شده بازآفرینی شهر بر تعاملات شهری (B= ۰/۱۴۲، T= ۲/۶۱۵) و احساس تعلق مکانی (B= ۰/۴۰۹، T=۷/۲۶۷) و متغیر سرزندگی شهروندان (B= ۰/۳۴۰، T=۶/۲۴۸) معنی دار است. با این وجود ۳۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته (گردشگری شهری) توسط بازآفرینی شهری تبیین شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به بررسی تاثیر بازآفرینی بر گردشگری شهری اصفهان می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بازآفرینی شهری قادر به پیش‌بینی توسعه گردشگری شهری می‌باشد. بسیاری از شهرها برای بازنده سازی محله‌های تاریخی شهری سعی در جذب فعالیت‌های جدید دارند. فعالیت گردشگری یکی از مهم‌ترین منابع اقتصادی کشور باشد که با مرمت آثارهای تاریخی و بازآفرینی شهری امکان‌پذیر است. بازآفرینی شهری تأثیر بسیار مهمی در شکل‌گیری پایدار گردشگری و رونق بازار گردشگری شهری دارد. که با ایجاد سیاست‌های مطلوب در حوزه‌های بازآفرینی شهری دارد. یافته‌های پژوهش بهزاد فرد و صناعی (۱۳۹۵)

هم چنان که در جدول (۵) مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی چندگانه، ضریب تعیین، ضریب تعیین تعدیل‌یافته، خطای معیار برآورد (خطای همبستگی)، مقدار ضریب F و سطح معناداری آن، گزارش شده است. با توجه به اینکه هم‌مقدار عامل تورم واریانس (VIF) کمتر از ۱۰ و هم‌مقدار ضریب حداقل تحمل بیشتر از ۰/۱ می‌باشد، لذا می‌توان نتیجه گرفت که هیچ‌گونه هم‌پوشی یا هم‌خطی میان متغیرهای مستقل موردبررسی وجود ندارد. بنابراین همبستگی میان متغیرهای مستقل نسبت به هم دیده نمی‌شود. این دو شاخص نشان می‌دهد که همبستگی بین متغیرهای مستقل بیش از همبستگی آن‌ها با متغیر وابسته نیست. و اصل عدم هم‌پوشی متغیرهای مستقل نسبت به هم را رعایت کرده است.

همان‌طور که در جدول (۵) ملاحظه می‌شود، برای معادله رگرسیون، از آزمون واریانس استفاده شده و مقدار F برابر با ۶۳۰۹۳۹ است. معنی دار بودن F (sig=۰،۰۰۰) حاکی از وجود رابطه خطی و مستقیم میان متغیر بازآفرینی شهری برحسب مؤلفه‌های گردشگری شهری (تعاملات شهری، احساس تعلق مکانی و سرزندگی شهروندان) است. به این ترتیب، احتمال تصادفی بودن نسبت F نیز رد می‌شود و لذا، فرضیه اصلی تحقیق مبنی بر تأثیر بازآفرینی بر مؤلفه‌های گردشگری شهری (تعاملات شهری، احساس تعلق مکانی و سرزندگی شهروندان) مور تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۶: ضرایب آزمون تحلیل رگرسیونی چند متغیره گردشگری شهری

آماره‌های هم خطی		سطح معناداری		ضریب رگرسیون		خطای معیار رگرسیون		متغیرهای مستقل	
VIF	Tolerance	آزمون T	مقدار آزمون T	ضریب رگرسیون استاندارد شده Beta	استاندارد نشده S:E	استاندارد نشده B	مقدار ثابت	تعاملات شهری	احساس تعلق مکانی
-	-	۰/۰۰۱	۹/۰۰۶	-	۳/۰۲۹	۲۷/۲۷۷			
۱/۶۲۰	۰/۰۰۹	۲/۶۱۵	۰/۱۴۲	۰/۰۹	۰/۰۸۰	۰/۲۳۶			
۱/۷۵۴	۰/۰۰۱	۷/۲۶۷	۰/۴۰۹	۰/۰۸۰	۰/۱۰۴	۰/۵۸۱			
۱/۶۳۸	۰/۰۰۱	۶/۲۴۸	۰/۳۴۰	۰/۱۰۴	۰/۱۰۴	۰/۶۴۷			

با توجه به مشکلات اصلی بافت‌های فرسوده، گردشگری شهری از اهداف اصلی برنامه‌ریزی بازآفرینی شهری است که عامل اصلی ارتقاء دهند سرزندگی در وهله نخست می‌بایست با مشکلات و معضلات این بافت‌ها هم‌خوانی و سازگاری داشته باشند و در جهت از بین بردن و بهبود آن گام بردارند. بازآفرینی شری سیما و منظر شهری، می‌توان مکانی مطلوب را برای زندگی شهروندان ایجاد کند و سطح رفاه و بهداشت آنان را بهبود دهد. که این امر، به یک هنجار و فرهنگ عمومی، تبدیل شود، بقا و ادامه طرح، تضمین خواهد شد؛ در نتیجه شهروندان احساس امنیت خواهند کرد و حس سلامت روانی و تمایل به زندگی افزایش خواهد یافت. یافته‌های کریستوفر ماتوتی (۲۰۱۰)، ترویج گردشگری شهری باعث، بازآفرینی شهری پیشرفت استراتژیک شهر می‌شود. در حوزه باز زنده سازی، یکی از فعالیت‌های کلیدی مدرن، فعالیت‌های گردشگری است. که مدیران شهری را تشویق می‌کند که بر توسعه گردشگری سرمایه‌گذاری کنند و باعث تنوع‌بخشی و بازسازی شهری می‌شود. گردشگری از طریق عرضه کاربری‌های جدید که از هویت و عظمت تاریخی و حس مکان سود می‌برند، برای مقابله با فرسودگی سیمای یک محله مورد استفاده قرار می‌گیرد.

منابع

امین زاده، بهناز و دادرس، راحله (۱۳۹۱). بازآفرینی فرهنگ مدار در بافت تاریخی شهر قزوین با تأکید بر گردشگری شهری، فصلنامه مطالعات معماری ایران، ۱۰۸ - ۹۹ (۲).

آذر، علی و حسین زاده دلیر، کریم، (۱۳۸۷). ساماندهی و بهسازی محلات سنتید با استفاده از رویکرد شهرسازی جدید، نمونه موردی: محله سرخاب تبریز، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، (۱۱) ۴۳ - ۶۷ - ۹۸.

پاپلی یزدی، مهدی و سقایی، مهدی، (۱۳۸۵)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، انتشارات سمت، تهران؛ پوراحمد، احمد؛ زیاری، کرامت اله؛ قرخلو، مهدی و وفایی فرد، مهدی (۱۳۹۵). ارائه الگوی نوسازی بافت تاریخی بیرجند با رویکرد ایرانی - اسلامی، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، ۷ (۲۵) ۴۳ - ۵۵.

پورجعفر، محمدرضا و همکاران (۱۳۹۰). پدیدارشناسی هویت و مکان در بافت های تاریخی، فصلنامه مطالعات علمی - پژوهشی شهر ایرانی اسلامی، ۳ (۷).

۷۱-۵۴

معتقدند که گردشگری شهری یک از مهم‌ترین راه‌های است که برای تقویت فضاهای شهری است. قاسمی و همکاران (۱۳۸۵) در یافته‌های خود فرسودگی شهری یکی از موانع توسعه شهرهای مدرن است. که از طریق بازآفرینی شهری می‌توان توسعه گردشگری را رونق داد. و مانع فرسودگی شهری شد. همچنین یافته‌های کردوانی، غفاری (۱۳۹۱) نشان می‌دهد که برای زنده نگه گذاشتن بافت‌های فرسوده نیاز است که بافت‌های تاریخی را به سمت رویکرد توریست محور فعال کرد. بازآفرینی شهری به‌عنوان یکی مهم‌ترین محرک‌های اصلی در مرمت سازی و بهسازی شهری در عصر معاصر است. که با مرمت شهری و خارج کردن شهر از بافت‌های فرسوده می‌توان دوباره حیات اجتماعی، تعاملات اجتماعی، کنش اجتماعی در بافت‌های فرسوده احیا کرد. که زمینه‌ساز پیوندهای اجتماعی، خلق سرمایه اجتماعی و اقتصادی می‌شود.

- تعاملات اجتماعی: یکی از مهم‌ترین بحث‌ها در مرمت بازآفرینی شهری است و یکی از برنامه‌ها و سیاست‌های دولت‌های برای بازآفرینی شهر افزایش تعاملات اجتماعی و فرهنگی در توسعه گردشگری شهری است. که نیاز به مدیریت اجرایی مطلوب همکاری شهروندان و گردشگران شهری دارد. یافته‌های تیوتی و جانگ و همکاران (۲۰۱۵)، نشان می‌دهد که برای شکل‌گیری گردشگری شهری نیاز است بر حس تعاملات همکاری شهروندان توجه شود.

- احساس تعلق: خاطر انگیز بودن بافت‌های قدیمی و تاریخی یکی از مهم‌ترین عامل‌ها برای پایدارسازی بافت‌های قدیمی است این احساس تعلق به لحاظ کالبدی و فضایی بر هویت‌سازی شهری نقش مهمی دارد. که باعث می‌شود شهر از نظر هویت تاریخی و محیط‌های تاریخی زنده باشد. و با بازآفرینی آن بر خلاقیت شهری می‌افزاید و زمینه فعالیت‌های گردشگری را رونق داد. یافته‌های جولیان ادمینر (۲۰۱۲)، گردشگری شهری نقش مهمی در پیشرفت حس خاطرها و احساس وابستگی به فضاها دارد.

- سرزندگی: حضور مدام و فعال شهروندان در محیط‌های شهری باعث رونق تر و شلوغ‌تر فضاهای شهری و سبب افزایش حضور شهروندان در مکان‌های عمومی شهری می‌شود. و فعالیت گردشگری باعث می‌شود که شهروندان در شهر در طول روز در بافت شهر حضور داشته باشند.

- سيف الدينى و همكاران، فرانك، (۱۳۸۹)، سنجش كيفيت و ظرفيت گردشگرى شهرى بر اساس الكوى رفتارى گردشگران و جامعه ميزبان، نمونه موردى: شهر اصفهان، پژوهش هاى جغرافيايى انساني، ۶۷-(۷۱)۴-۸۷
- مصطفى بهزاد فر؛ مريم صانعى (۱۳۹۵) بازآفرينى محور تاريخى - گردشگرى جويباره در اصفهان با تأكيد بر اصول حاكم بر شكل گيرى فضاهاى شهرى، كنفرانس بين المللى نخبگان عمران، معماری و شهرسازی، Edmund Christopher Matotay, (2010), Place and Tourism Promotion: Urban Regeneration?, Publishing Back Chapman.
- Juliane Adamietz, (2012), Urban tourism and waterfronts: Exploring the case of the Auckland waterfront development, A dissertation submitted to Auckland University of Technology in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of Tourism Studies (MTourS).
- Ruth, Craggs Ruth, (2008), Tourism and urban Regeneration: an analysis of visitor perception, behaviour and experience at the quays in Salford Management and Management Sciences Research Institute.
- Mokras-Grabowska J (2017) 'Nowe rekreacyjne przestrzenie miejskie w obiektach postindustrialnych i ich percepcja' ['New recreational areas in postindustrial complexes'] Studia Periegetica vol. 3(19).134-153.
- Porębska M (2010) 'O potrzebie piękna w przestrzeni publicznej miasta' ['About the need of beauty in public space'] Architektura Czasopismo Techniczne [Architecture Technical Transactions] vol. 6-16
- Palicki S & Stachowska P 2016 'Estetyzacja artystyczna w procesie rewitalizacji miast' ['Artistic aestheticization in the process of urban revitalization'] Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu [Research papers of Wrocław University of Economics] no 418.
- Sacco, P. and G Blessi, G Tavano. (2009) The Social Viability of Culture Urban-led Transformation Processes: Evidence from the Bicocca District, Milan Urban studies, Vol 46. Issue: 5-6: page 1115-1135
- Stratan, A. Perciuna, R, and Gribinceaa, C (2015) Identifying Tourism Cultural in Republic of Moldova through Cultural Consumption Tourists among Procedia - ترايى، زهرا، (۱۳۸۷)، بررسى تحليلى معناشناختى در بافت فرسوده، همایش ملي بافت هاى فرسوده شهرى، چشم انداز توسعه پايدار، ارزشها و چالشها.
- ترحمى، مطهره، (۱۳۹۰) ارزشيابى توانها و قابليت‌هاى عناصر بافت قديمى در توسعه صنعت گردشگرى، مطالعه موردى: سمنان، فصلنامه مديریت شهرى، ۳۲-۵۹. (۱۱)۲۸
- حيدرى، تقى و مشكينى، ابوالفضل، (۱۳۹۰)، ارزشيابى توسعه گردشگرى شهر زنجان با استفاده از مدل سوات، نمونه موردى: منطقه زنجان رود، فصلنامه علمى - پژوهشى فضاى جغرافيايى، دانشگاه آزاد اسلامى واحد اهر، ۱۱ (۳۵). ۹۲-۷۸.
- حسن زاده، مهرنوش و سلطان زاده، حسين (۱۳۹۵) طبقه‌بندي راهبردهاى برنامه‌ريزى بازآفرينى بر اساس سطح پايدارى بافت‌هاى تاريخى، مطالعات شهر ايرانى اسلامى، ۶ (۲۳). ۱۹-۲۹.
- حبیبی، محسن و همکاران، (۱۳۸۶)، بهسازی و نوسازی بافت هاى كهن شهرى، انتشارات دانشگاه كردستان، سنجش؛
- شماعى، و پوراحمد، ۱۳۸۴، بهسازی و نوسازی شهرى از ديده علم جغرافيا، انتشارات دانشگاه تهران؛
- صفایيان پور، على و السادات، ريحانه (۱۳۹۶) بررسى باز زنده سازی بافت‌هاى تاريخى با رويکرد بازآفرينى گردشگرى، همایش: كنفرانس بين المللى توسعه پايدار و عمران شهرى.
- صفر آبادى، اعظم و تقوایی، مسعود، (۱۳۹۱)، عوامل مؤثر در توسعه گردشگرى شهرى کرمانشاه، فصلنامه علمى - پژوهشى انجمن جغرافيايى ايران، دوره جديد، ۱۰ (۳۳). ۴۳-۲۳.
- قاسمى، تارا ؛ امينى، الهام و مديرى، آتوسا (۱۳۹۷) طراحي بافت تاريخى شهر تهران با رويکرد گردشگرى ادبى نمونه موردى: حصار ناصرى شهر تهران، مطالعات ساختار و کارکرد شهرى، ۵ (۱۶). ۹-۲۶.
- موراه، سعيد و ادب، على (۱۳۸۷)، بازآفرينى زبان الكوهاى مشترك ميان لايه هاى قديم و جديد شهر، همایش بافت هاى فرسوده شهرى، چشم انداز توسعه پايدار ارزش ها و چالش ها، ۱ (۶). ۴۵-۴۰.
- موحد، علي و كهزادى، سالار، (۱۳۸۹)، تحليل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگرى استان كردستان با استفاده از مدل SWOT فصلنامه پژوهش و برنامه ريزى شهرى، ۱ (۲). ۷۶-۹۱.

Social, and Behavioral Sciences Vol188, pp121 – 116.

Tiesdel, S., Oc, T. & Heath, T. (1996)

Revitalizing historic urban quarters, Oxford, UK, Architectural Press. 65-87.

Timothy H. Jung et al, (2014) The role of stakeholder collaboration in culture-led urban regeneration: A case study of the Gwangju project, Korea, Contents lists available at ScienceDirect Cities, Cities 44 29–39.

Timothy H. Jung et al, (2014) The role of stakeholder collaboration in culture-led urban regeneration: A case study of the Gwangju project, Korea, Contents lists available at ScienceDirect Cities, Cities 44 29–39.

یادداشت‌ها

¹ Mokras-Grabowska J

² Porebska M

³ Palicki S & Stachowska P

⁴ Sacco, P. and G Blessi, G Tavano

⁵ Tiesdel, S., Oc, T. & Heath, T

⁶ Stratan, A. Perciuna, R, and Gribinceaa, C

⁷ Jang Tyvty

⁸ Julian Admynr

⁹ Edman Christopher Matute

¹⁰ Ruth Kragz